

haut obscurè colligitur, docuit Dianam non esse deam, sed idolum inane et fictum; quod apud Ephetos erat insignis blasphemia. Hoe tamen Cornelius à Lap, observat et admittit, quod S. Paulus non eo sensu Diana blasphemaverit, quasi eam convicis et maledictis prosciderit, sed pro insigni modestia sua nudam veritatem, quod illa non sit dea, dixerit, et detexerit, sine additis aliis in falso illud numen maledictis, quibus Ephesiorum animos potius exacerbasset, quam ad amplectendam Christi fidem dispuisset.

Dices: Hoc ipso, quod Paulus, sedato tumultu, non perexit idolorum, et presertim Diana cultum publicè impugnare et detestari, sed Epheso discessit, et profectus est, ut iret in Macedoniam, Act. 20, 1, censendum est, id ex timore humana fecisse, ne ausus esse, Dei causam contra idololatras Ephesios defendere; ergo manet argumentum. Resp: Neg. ant., et dico Paulum non ex timore humano, sed sapienter omnino cessisse furor Demetrii et argentario, ne in Christianos omnes insurgerent, eosque mactarent; se vero alii provincias ac laboriosus apostolicis hæc ratione reservavit; ferme sicut S. Athanasius, sciens se unum queri ab Ariani, ac in suo capite verti rem Christianam de hominio, prudenter ubique fugâ se subduxit, vitaque penè omnem in exilio et latrebus egit; ac fugiendo, hostium furorem fregit et superavit. Et numquid Christus ipse, Luc. 4, 50, cum vellet eum de monte precipitare, transit per medium illorum? Numquid ad Apostolos suos, Matth. 10, 4, ait: *Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros; exantes foras de domo, vel civitate, excutie palverem de pedibus vestris?* Ceterum, quod D. Paulus non ex humano timore, Epheso discesserit, aut ex pusillanimitate causam Deli prodidit, satis inde liquet, qui exerto Ephesi memorato tumultu, vultus invenire in populo, hoc est, in populi furentis turbam, eam nimil vel sedatus, vel pro Christo occubitorum. Sed non permisuntur discipuli. Quidam autem et de Asia principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eam, rogantes, ne se daret in theatrum. Atque hoc consilium sapienter omnino et laudabiliter secutus est Paulus, prout recte observa S. Chrysostomus, homil. 7 de Laudibus S. Pauli. Postquam enim intrepidus Apostoli animi magnitudinem in exequendo munere suo apostolico preclarus laudibus exultit, subdit haec verba: *Hoc vero majore quoque admiratione dignum est, quod cum (Apostoli gentium) tam esset audax, ac velut ad pyram semper accinctus et ignem quendam belli conspirans; ita rursus placabilem se preberbat magistris, ut nunquam in eo, vel in tanto illo impetu alacritatis offendetur. Itaque... suauiterat, ne in theatrum ingredieretur, et cessit.* Porro hac de re etiam videri possunt Lorinus et Cornelius à Lap., Comment. in Act.

47. Queres XVI: «Quomodo illud Pauli effatum (Actor. 20, 22): *Alligatus Spiritu (id est, à Spiritu S. impulsu) vado in Ierusalem, consiliari possit cum illis verbis (Actor. 21, 4): Discipuli per Spiritum dicobant Paulo, ne ascendenter Jerusalym.*

Quomodo ista explicari possunt, quin admittatur, Spiritum S. sibi meti ipsi contradixisse? » Resp: Haud difficulter hi duæ textus explicari et inter se conciliari possunt. Nam sensus secundi textus non est, quod discipuli ex impulsu Spiritus S. dissuaserint Paulo ascensum Jerosolymam; sed quod ex illustratione Spiritus S. agnoscentes, quod si Paulus Jerosolymam ascenderet, ibi persecutione sustineret, eidem compassi fuerint, et ex compassione humana ascensum hunc dissuaserint. Interdum enim Propheta prævidet quidem vera, sed fallitur in eo, quod inde deducit. Distinguenda ergo sunt ea que per discipulos illos Spiritus S. dicebant, ab illis que ipsi spiritu suo humano asserabant. Ita hunc locum explicant Lorinus, Calmet, et alii.

48. Queres XVII: «Quis sit ille Evangelista, Philippus nomine, de quo (Actor. 21, 8) dicitur: *Et intrantes domum Philippi Evangelista, qui erat unus de septem, mansimus apud eum;* aut num iste sit quintus Evangelista? » Philippos iste erat unus de septem diaconis primis, et obtinuit nomen Evangelista, non quod Evangelium scripsit, sicut fecerunt Mattheus, Marcus, Lucas et Joannes, sed quod illud primus in Samaria prædicaverit. Sic etiam S. Paulus; hortator Timotheum, ut Evangeliste munere fungatur, dicens: *Tu vero signa, in omnibus labore, opus fac Evangelista ministerium tuum imple.*

49. Queres XVIII: «An apud Romanos tribunos cohortis, prout (Actor. 21, 31) legitur, datus fuerit? » Resp: affirmativa. Quamvis enim, teste Cl. Bullet, tom. 1, pag. 402, id negare audeat auctor des Questions sur l'Encyclopédie, part. 5, p. 67, tamen valde mirandum est, quod homines, qui pro dictis habeti volunt, ignorent, quod in libris, qui omnium manibus feruntur clare assiritor, scilicet apud Romanos tribunos cohortium extitisse. Facile præfector memoratus auctor id rescripsit ex ipso Calepini Dictionario, vocabulo Tribunus, ubi ita legitur: *Tribuni cohortium (erant), quos Casar, lib. 2 de Bello civili, puto ante vocat tribunos militum. Porro verba Juli Casaris, loc. cit. c. 20, sunt haec: Litterae à Gadibus reddentur, (munitantes) consensu Gadiitanos principes cum tribunis cohortium, quæ essent ibi (Gadibus) in praesidio, ut Gallonum ex oppido expellent, urbem insulsamque Casari servarent.*

20. Queres XIX: «An hostes christiana religionis merito S. Paulum mendaci arguant, quod (Actor. 22, 25) se civem romanum esse dicunt? » Resp: negativa. Antequam autem S. Paulum ab hac calumnia vindicem, et cum dixisse verum ostendam, obseruo, incredulos (1) hinc in modum argutari. Paulus ipsomet fatur, Act. 22, 5, se esse natum in Tarse Cilicia; sed haec civitas non nisi centum post Paulum anni romana colonia facta est, prout ex omni antiquitate distinguatur?

(1) Teste Cl. Weissenbach inter hos incredulos etiam est eques de Bolingbrook, qui sit se fidenter asseverare mentitus Paulum, cum civem romanum se esse dixit. At nequam evincit, quod fidenter asseverat.

constat. Quomodo igitur Paulus jam potuisse esse civis romanus? Dein Hieron., de Script. eccles., ati, Paulum ex parvo oppidulo Gischale, quod in Galilea situ erat, ortum esse: Galilei vero certissimum non erant Romani. Sed contra est: 1° Si Paulus non fuisset romanus civis, tot adversarii, iisque potentes, et maximè tribunus, cum minimè volut talam tractassent. 2° Si Paulus se civem romanum esse falsò dixisset, cumquid illi Judei, qui erant ejus hostes infensissimi, cum falsitatis arguere, aut illam detegere, omni studio allaborassent? 3° Falsum est, ex omni antiquitate constare, Tarsum tam præ privilegium et ius civitatis romane obtinuisse. Teste enim Dio Cassio, lib. 47, Julius Caesar Tarsenses in cives romanos adoptavit, quia illi hujus imperatoris partes strenue sentiunt, eorumque civitati etiam nomen Julopolis (a Julio Caesar derivatum) ideò impositum est.

Alii cum Calmeto censeant, civitatis romane jus non ad omnes Tarsenses, sed tantum ad quosdam privatos pertinuisse, inter quos etiam erat S. Paulus pater. Paulus igitur fuit civis romanus, et Tarsu in Cilicia oriundus; non vero natus in oppido Gischale, et postea Tarsum translatus. Quamvis enim S. Hieronimus in 1. de Scriptoribus ecclesiasticis hanc opinionem sequitur, eamdem tamen in fine Commentarii Epist. ad Philemonem videtur retractasse, vel saltem non ut certam et absolute suam, sed solùm ut aliorum sententiarum referre, dicens: *Aiunt parentes Apostoli Pauli de Gischali regione fuisse Judeæ, et eos, cum tota provincia romana taurastaret manus, et dispergerentur in orbem Judeæ, in Tarsum urbem Cilicia fuisse translata.* Plura de presenti questione tota vide apud Cl. Bullet.

21. Queres XX: «Quomodo refutandi increduli, dum D. Paulum alterius eusdem mendaci incusat, quia (Actor. 23, 5) dixit: *Nesciebam... quia princeps est sacerdotum,* ne tempe, cui Apostolus in faciem maledixerat? Antequam respondeam, juvat prius ipsa verba sacri textus hæc de proferre, que cim Tribunus jussisset, sacerdotes convenire et omne concilium, et producens Paulum, statuisset inter illos, intendens, in concilium Paulus ait: *Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatio sum ante Deum usque in hodiernam diem. Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astutus sibi percurrere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate... Et qui stabant, dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum.* Jam ex his Pauli verbi hostes christiana religionis D. Paulum mendaci accusant. Potuit, inquit, summus sacerdos homini Jerosolymis emrito fuisse incognitus, an non ille et eminentiore dignitatis gradu, et ipso vestita ab aliis sacerdotibus, omnibusque conciliis membris distingueatur?

Sed imprimito observo quod, si impossibile fuisset personam summi sacerdotis cuiquam esse incognitam, certe Paulus dicens se eamdem presentem non agnosceret, cum summo contemptu et irratione fuisset

ab omnibus tanquam mendax rejectus et obmutescere jussus. At contrarium contigit; nam in Actis Apost. loc. cit. non legimus, illam Pauli excusationem à concilio fuisse rejectam aut refutatam, sed potius Paulus ulterius profari permissem est, Act. 25, 6.

Jam vero positivè ostendamus, non modo non impossibile fuisse, sed facile fieri potuisse, ut Paulus summi sacerdotis contra quem dictum illud protulit, personam non agnosceret. Nam quid mirum quid Paulus, qui ab annis viginti vel ultra nunquam nisi paucorum dierum spacio Jerosolymis morari traxerat, quin à triennio, vel fortè quadriennio, hæc urbe petitus abfuerat, ac denique nonnisi ante septem vel octo dies eò pervenerat, quid, inquam, his omnibus perennis mirum est, quod Paulus ignoraverit, quisnam tunc summum sacerdotum gereret aut etiam si hujus nomen audierit, tamen ejusdem personam non noverit, presertim quia jam diu ordo successionis inter summos pontifices cessarat, nec pontificatus diuturnitas certa amplius erat, et ad status leges directa? Atque hunc modum solvendi objectum difficulatem, seu presentem questionem Calmetus appellat *opinioneum communiorum et aquoorem*, ac proœcit. S. Chrysostom., Lyran., Caj., Sanct., Cornel., Menoch. et alios.

22. Queres XXI: «Quomodo illud (Actor. 25: 13): *Agrippa rex et Bernice descenderunt Casaram ad salutandum festum, cum veritate consentiant;* cum e pridem antea (Actor. 12, 25) Herodes (Agrippa) rex e percussu fuerit ab Angelo, et consumptus à vermis bus exspiraverit? » Resp: Agrippa, de quo in primo textu sermo est, non fuit senior ille qui ab Angelo percussus interiit, sed ejus filius, Drusilla et Bernice frater. Agrippa enim senior habuit duos filios, Drusum et Aripianum juniores, ac tres filias, Drusilam, Bernicem et Mariannem, teste Josepho Jud., lib. 18 Antiq. cap. 7. Vide Cornelium à Lap.

23. Queres XXII: «Quomodo intelligendum sit illud, quod Paulus (Actor. 27, 35) ad eos, qui erant in navi, metu constringatos sit: *Quartadecima die hodiè expectantes jejuni permanent, nihil accipientes?* An possibile, ut quatuordecim diebus nullum cibum sumpserint? » Resp: Haec voles, nihil accipientes, intelligendae sunt, non quod nihil omnino comedissent, sed quod perparum et obiter et quasi nihil; vel nihil per modum justi aut cœna, sed carpit libantes potius quam comedentes. Ita Lorianus, aliqui prohiati interpretes.

SECTIO II.

De Epistolis S. Pauli.

Ad chronologicum ordinem Epistolarum D. Pauli dignoscendum, opus est nosse gesta, aeternitas et itineraria hujus Apostoli, que preter alios eruditæ recentes Natalis Alex. tom. 5, secul. 1, cap. 7 et 8, Calmet, Prefat. in Epist. ad Rom., Goldhagen, p. 3 Introduct. in S. Scriptur. num. 129, quorum ultimus sequentem tabulam chronologicam Epistolarum D. Pauli existimat.

Anno exco
Chri-
stiane.

TABULA CHRONOLOGICA
EPISTOLARUM D. PAULI.

52	I ^o ad Thessal.	scripta Corinthi.
53	II ^o ad Thessalonicenses	Corinthi.
55	ad Galatas	Ephesi.
56	I ^o ad Corinthios	Ephesi.
57	I ^o ad Corinthios	Maced.
57	ad Romanos	Corinthi.
61	ad Philionem	Rome.
62	ad Philipenses	Rome.
62	ad Colosenses	Rome.
65	ad Ephesios	Rome.
65	ad Hebreos	Rome.
64	I ^o ad Timotheum	Maced.
64	ad Titum	Nicopoli.
65	II ^o ad Timotheum	Rome.

Ex hac tabula patet, quod quatuordecim Epistole S. Pauli, quas Ecclesia ut canonicas recepti, in Bibliis non sunt posite secundum ordinem temporis, quo fuerint scriptae; sed potius habita sit ratio tum eorum, ad quos scriptae sunt, tum argumenti, in quo versantur. Fatiendum tamen, quod interpres non convenienti in assignando harum Epistolarum ordine quad tempus et locum scriptio, ut patebit legenti proemia Cornelii à Lap., Calmeti, Tirini, aliorumque in Epistolas Paulinas; illud tamen certum, quod omnes haec Epistole idiomate graco scriptae sint, excepta Epistola ad Hebreos, quae Hebraicæ seu lingua Hebreis tunc usitata scripta est, et Epistola ad Romanos, quam Salmeron et Hardouinus contra plures alios putant scriptam esse latine. Porro subscriptio, quae in codice græco Paulinis Epistola subiunguntur (ex gr., Epistole ad Romanos haec subscriptio: ἐπιστολὴ ἀπὸ Καπετίου), serius creduntur adjecta fuisse, non ab ipso Paulo; unde nec in Vulgata latina leguntur, nec autentia valent.

CAPUT PRIMUM.

De Epistola B. Pauli ad Romanos.

In hac epistola discutuntur quatuor operum legis et gratiae, ac videlicet Iudei soli propter merita operum legis data si justitia et salus, an vero omnibus omnino nationibus a Deo concessum sit, ut per fidem in Christum et gratiam ejusdem justificantur. Ille enim de re Iudei cum gentibus contendebant, gentibus philosophiam et virtutes morales iactantibus pro sua justitia; Iudei vero videntibus opera legis, et quod essent posteri Abraham, quibus promissus erat Messias, et salus, ita ut, si ea potiri velent gentes, deberent circumcidere, et fieri Iudei proselyti. Urosque refellit in hac Epistola Paulus, ostendens quod Iudei contra legem Moysi, gentes contra legem naturae gravissime peccarint, et utrique indiguerint Redemptore, ac utrisque promissus sit Messias, cuius fide et gratia justificantur, et sic eternam salutem consequuntur.

24. Queres I: An ex illis verbis (Epist. ad Roman. 1, 21): *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverint, etc.*, aut aliunde probare possit, quod ethnici philosophi, vel alii gentiles et duetu solius rationis naturalis absque religione et revelata ad eternam salutem pervenire possint?

— Resp. negativè. Quamvis enim hodierni religio-

nis christiane hostes cum Voltario, et Marmontello in libro quem inscripsit *Bellaire*, cap. 13, fidenter affirment homines absque religione revelata salvi posse, ideoque Socratem, Aristidem, Zoroastrum, Catonem, Trajanum, Julianum Apostolatum, etc., hoc est, Paganos, aut Christianorum persecutores sanctorum fasius adscribere non vereantur; opponitur tamen, scilicet nee philosophos gentiles, nec ullum mortalium per solam religionem naturalem, sine fide supernaturali, hoc est, sine supernaturali quarundam veritatum doctrinâ divinitatis patefacta et credita, eternam salutem consequi unquam potuisse, aut posse, sequentibus argumentis ostenditur.

1. *Sine fide impossibile est placere Deo*, ut S. Paulus Hebr. 11, 6, ait; loquitur autem Apostolus de fide supernaturali veritatum supernaturali, ut patet ex definitione fidei, quam ibidem, v. 4, premittit, dicens: *Fides est sperandorum substantia rerum, argumentum non apparentium, et ex ratione, quam ibid., v. 6, adicit his verbis: Credere enim oportet accedente ad Deum quia est, et inquirentes se renumerant si, nempe dando beatitudinem supernaturali consistente in bonis non apparentibus, omnem humanam rationem excedentibus, que nec oculus videt (1 Cor. 2, 9), ne auris auditit, etc.*

II. *Fides in Christum tanquam humani generis Salvatorem, omni tempore ad salutem fuit hominibus necessaria, juxta illud de Christo dictum, Act. 4, 12: Nec est aliud nomen, sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. Et iterum Galat. 2, 16: *Scientes quod non justificatur homo, nisi per fidem Jesu Christi. Unde S. Augustinus hanc in rem hunc (Epist. 157 ad Optatum) ait: Cum omnes justi, hoc est, veraces Dei cultores, sive ante incarnationem sive post incarnationem Christi, nec viserint, nec vivant, nisi ex fide incarnationis, in quo est gratia plenitudo, projecto quod scriptum est, non esse aliud nomen sub celo, in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo tempore valat ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitium est; sic enim in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivent, et resuscitantur (1 Cor. 15, 22), sicut sicut per Adam omnes iniqui, ita et per Christum omnes justi homines. Idem docet S. Augustinus etiam in aliis locis (1).* Idem quoque asservant illi Patres, inter quos primo statim Ecclesie seculo S. Ignatius M., Epist. ad Philadelphia, ait Abrahamum, Isaacum, Jacobum et Prophetas salutem consecutos esse, quia in Christum speraverunt, ipsum expectaverunt, in eundem crediderunt, addens ipsum esse janum Patris, per quam omnes salvandi ingreduntur. Unde Christus de seipso, Ioh. 14, 6, dicit: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Igittu fides in Christum omni tempore fuit necessaria saltem impli- cito, hoc est, imperfecta saltem notitia de Reparatore ac Salvatore corrupti generis humani. Atque hanc notitiam habuisse existimandum est omnes gentes, ubi- que terrarum habitarent. Nam preter ea que Eu-*

corum significavimus, res ipsa se ait.

(1) Epist. ad Hilarium. Item lib. de Natura et Gratia, cap. II.

schius Casarensis et Lactantius Firmianus ex variis gentium auctoribus hæc de re in medium producent, queque ex locutientis de Christo Sybillarum oracula (1) proferri solent, hanc notitiam suis filiis et nepotibus primò generis humani parentes in ipso mundi primordio, quasi ad salutem necessariam, tradidisse, et eamdem postea per omnes aetas devolutam fuisse ad posteros, non est dubitandum. Sic, ut alia taceam, Job, quamvis non fuerit Judeus, sed inter gentes educatus, vel ex traditione majorum, vel quod in sūt et in aliorum instructione divinitus fuisse ita edocetus, scio, inquit, quid Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrexerit sum, Job. 19, 25. Plura hanc in rem eruditus disserit Michael Medina, lib. 4 de recta in Deum Fide, cap. 10.

25. Scholion. Etsi deistæ aliqui increduli nec S. Scripturam nec SS. Patres current, tamen ex ipsi gentilium philosophorum crassis erroribus cum theoreticis, tum practicis, corumque vitiis moribus concludere debent, solam naturalem deo et divinis rebus cognitionem sine fide et gratia supernaturali nomine sufficere ad obtinendam eternam salutem. Socrates, teste Tertulliano (2), obscurano in pueros amore

(1) Tres hodiè circumferuntur de Sybillarum oracula diverse sententiae. Prima est veterum, qui usque ad seculum a Christo nato decimum sextum credidissent, octo libros Sybillarum reverâ a Sybillis confessos fuisse ante Christi adventum. Secunda est Blondelli, scriptoris acatholici, qui indigne ferens eum quod in his libris del purgatorio dicuntur, primus ex Christianis fuit, qui assere ausus est hos libros esse suppositios a Christiano quodam deceptore secundi seu confititos, qui falsi sibi persuaserunt, licere ad convincendos gentiles oracula hæc grecis carminibus conscribere, eaque Sybillarum nomini venditare. In hanc sententiam postea invenerunt Dupinus aliquis ex recentioribus critici. Tertia sententia est Natalis Alexandri, Histor. eccles. secul. 4, dissert. 1, media via inter duas precedentem sententias incidentis, et negantis quidem Sybillarum oracula esse figurae Christianorum; factentes tamen non esse ipsorum incorporei Sybillarum carmina, que octo libri continentur in Bibliotheca Patrum. Ceterum illud saltum certem, Sybillas diu ante Christi adventum existisse, et de eo venturam quæ verò Messia vaticinatas fuisse; cum præcipui PP., Justinus M., Clemens Alexandri, Origenes, Lactantius, Hieronymus, illorum oracula contra ethnicos citent. Neque enim credibile est, quod præclarissimi PP. Sybillarum oracula fuisse adhibitorum, sive ad expugnandum paganismum, sive ad confirmationem religionem christianam, nisi de authenticâ oracularum istorum veritate argumentis ipsius validissima suppeditent, etiam si nobis hæc non omnia cognita sint, sicut antiqui illi Patribus, qui temporibus Sybillarum multo viciniores erant, perspecta fuere. Quis enim erat, sanctos illos et sapientissimos Patres tantoper à regulis prudentie et probitatis defecisse, ut cum præstos essent ipsi miracula, vaticinia impelta Prophetarum V.T., aliquæ manifesta credibilitatis motiva pro veritate religionis christiana, adeo ut ipsius olliitios fuisse ut ad oracula mendacia, aut ab aliquo deceptore conficta, vel merito suspecta configurarent? Verum plura de oracula Sybillinis vasta eruditio disserit Honoratus a S. Marial, tom. 2, de Regulis et Usi critices, lib. 2, dissert. 2, qui etiam opposita Blondelli argumenta fuisse recenset et refellit.

(2) In Apologeticis adversus Gentes, cap. 45, ubi gentiles philosophos perstringens, ita de Socrate ait:

Item et cum aliquid de veritate sapientebat, deos negavit, Esculapius tamen gallinaceum proscriri jam in fine (vite sue) jubebat... Ceterum, si de pudicitia (nos Christiani) prouocetur, lego partem sententia ultice in Socratem corruptorem adolescentium pronuntiatam.

(1) Vide Tertullianum loco modo citato, et Lactantium de falsa sapientia lib. 3, cap. 20.

(2) Vide Menochium, centur. 1, § 20.

(3) Vide S. Augustin. lib. 8 de Civ. Dei, cap. 25.

(4) Vide Natalem Alexandri. Histor. eccl. seculi II, dissert. 1, conclus. probatione 3.

(5) Part. 3 Product. in S. Scriptur. num. 153 et seqq.

(6) Comment. in Ep. ad Roman. 1, 25 et 26.

(7) In Animadversionibus ad vitam D. Justin. M.

(8) In libro edito Bologna in Italia an. 1764.

(9) In Trutina, vel Crisi in propositionem 25, ab Innocentio XI damnatam.

(10) In Dissert. ante Commentarium Epist. ad Romanos.

26. Quæres II : « Quomodo sequentia concilientur dum (ad Rom. 5, 20) dicitur : *Ex operibus legis non justificatur omnis caro coram Domino*. Et (ad Rom. 4, 2) : *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum*. E contrario (in Epist. Jacob. 2, 21) dicitur : *Abraham nomine ex operibus justificatus est?* (Et ibid. v. 24) : *Quoniam ex operibus justificatur homo*. At non in his locis S. Jacobus S. Paulus contradicit? — Resp. : Nulla hinc est contradicatio, nisi duxat apparente. Nam S. Paulus agit contra Judeos confidentes in operibus legis Mosaicæ, et contra gentiles gloriatores de suis virtutibus mere naturalibus, ac contendit, nec opera legis Mosaicæ, nec virtutis mere naturales sufficere ad veram iustitiam et salutem, scelusæ fide in Christum. Unde ait : *Si Abraham (idem est de quocumque alio homine) justificatus est ex operibus legis vel nature scelusæ fide in Christum, justitia illius erit solum externa politica, et humana, habens quidem laudem et gloriam apud homines, qui sola externa opera vident, suspicunt et laudent, sed non apud Deum, qui interna respicit, et requirit, puta fidem, spem, charitatem, etc. S. Jacobus vero loquitur de operibus conjugatis et ortis ex fide, spe et charitate in Christum et Deum.*

27. Quæres. III : « Quomodo illud (ad Rom. 4, 18) de Abraham dictum : *Contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium*, explicandum sit? Si enim credit in spem, quomodo contra spem? — Resp. : Creditit Abraham *contra spem*, quia creditit futurum id, quod nullam vitam sperare non poterat. Nam quando ei promissa est posteritas copiosissima, Gen. 15, 5, nondum habuit liberos, et conclusa erat Saræ vulva. Nihilosecius spes omni humana desumpta, per fidem spem concepit divinam, et Deo inixam, *ut fieret pater*, etc. Creditit ergo in spem, id est, per fidem spem divinam concepit contra spem omnem humanam et naturalem. Ita *Toletum* cum aliis in hunc locum.

28. Quæres IV : « Quomodo intelligendum illud (ad Rom. 7, 7) : *Peccatum non cognovi nisi per legem, nempe Mosaicam?* An ergo ante hanc legem nemo peccavit? Numquid (ad Rom. v. 42) haec verba : *Quicumque sine legi peccaverint, sine legi perirent*, clarè indicant, etiam ante legem dico esse peccata? — Resp. : S. Paulus tantum vult dicere : Licit peccatum in mundo jam ante legem fuerit, et homines passim peccarint, tamen peccatum non cognoverunt, id est, vix testimoniarent, vix reputarunt. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo; peccatum autem non imputabatur, hoc est, non reputabatur, *cum lex non esset*, ait Paulus Rom. 5, 13. Igitur homines peccatum tunc non reputabant, solam naturam, et concupiscentiam suam sequentes, cum legem scriptam que peccati feditatem ostenderet, nondum haberent; quavis ulla lumine rationis cognoscere potuerint, se male agere, adeoque laborari ignorantiæ vincibili et cupibili. Ubi notandum, quod Paulus loqua-

tur de lege per Moysen datâ, que moralia etiam precepta complectebatur.

29. Quæres V : « Quomodo illud (ad Rom. 8, 16) : *Ipse spiritus testimonium reddit spiritali nostro, quod sumus filii Dei;* item illud (ibid., v. 58) Pauli dictum : *Certus sum, quia neque mors, neque vita...* poterit nos separare *à charitate Dei*; concordet cum illo (Ecclesiasticus 9, 4) : *Nescit homo, utrum amore an odio dignus sit;* item cum illo (1 Cor. 9, 27) : *Castigo corporum meum...* ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobis efficiar? Nonne hi posteriores textus repugnant prioribus, cum duis priores textus indicent, hominem posse esse certum de sua salute et predestinatione, quod ambo posteriores negant? — Resp. : Nulla in his Scripturæ locis est contradicatio. Nam Spiritus S. in nobis habitanus, reddit quidem testimonium spiritu nostro, id est, menti et cordi nostro, quod sumus filii Dei; et hoc testimonium in se, et quatenus à Spiritu S. procedit, est certissimum et infallibile : quod nos tamen non est certum certitudine fidei divinae, nisi Deus hoc alieni specialiter revelet. Nam sine ejusmodi extraordinaria revelatione nunquam sumus absoluti certi, an illud testimonium quod hic et nunc sentimus, proficiatur a Spiritu S., an vero a spiritu malitigeno transfigurante se in angelum lucis, 2 Cor. 11, 14. Unde monet S. Joannes, 1 Epist. 4, 1 : *Propterea spiritus, utrum amore an odio dignus sit, nimirum id nescit ordinariæ (1) scelusæ speciali revelatione divinæ, quo mortalis rassimile conceditur.* An vero D. Paulus speciale revelationem de sua prædestinatione vel confirmatione in gratia habuerit, dubium est. Sunt qui affirmant propter Epist. ad Roman. cap. 8, v. 58, et propter Epist. ad Timoth. cap. 4, v. 8. Sunt autem et alii qui id negant propter citatum 27 versus Epist. 1 ad Corinth. cap. 9. Illi proin illud ad Rom. cap. 8, v. 58 : *Certus sum,* etc., intelligent non de absoluta certitudine, sed de firmâ spes et confidencia ita ut sensus sit : *Certum in Domino spes habeo, persuasum habeo, confido me à charitate Christi nunquam separandum.* Et hoc vult gracie *nesciisse*, quod ex mente Pauli idem est, quod *persuasum habeo, spero, confido*, ut hoc legit Hieronymus (2), Ambrosius, Vatablus, inquit Beza Tremellius, et plures alii etiam heterodoxi. Similiter, quando Paulus, 2 ad Tim. 4, 8, ait : *In reliquo reposita est mihi corona justitiae, id solum asserit ex fiducia bona sua conscientie, sicut ex eadem, non autem ex divina revelatione, vel certitudine fidei*, dixit ibid., v. 7: *Bonum certamen certavi, cursor consummavi, fidem seruavi.* Ita Cornelius à Lap., Tirinus, aliquie-

(1) Vide Tridentinum, sess. 6, cap. 9 et 12. Ibid., canon. 14 et 16.

(2) Q. 4. ad Algasim. Vide etiam Epist. ad Rom. 15, v. 14; ad Hebr. 6, v. 9. Item 2 ad Timoth. 1, 5.

1045
30. Quæres VI : « Quomodo illa (ad Rom. 8, 26) : *Ipse spiritus postulat pro nobis, genitibus in narrabilibus, intelligendis sint, aut quomodo Spiritus S. verus Deus postulet, et genit? — Resp.* et dico, Spiritus S. in sacro hoc texu dici postulare et generare, non in sua persona, sed in nobis ipsis, qui tanquam animata et rationalia instrumenta ipsius sumus. Quod autem per instrumentum fit, ipsi moveant cause prime tributari. Idè dicitur Spiritus S. loqui in nobis, et postulare non solum quia nos loqui et postulare facit, sed quia ipse per nos, tanquam per instrumenta operatur, sicut Matth. 10, 20, dicitur : *Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Genitus autem, quis idem divisus Spiritus à nobis elicit *menarrabile* vocantur, vel propter corum vim et ardorem, vel quia satis exprimi non valent. Nam Spiritus S. subinde eos affectus, desideria et vota nobis inspirat, sicut nec ante cogitata, nec olivia fuerunt, nec sciunt, unde veniant, aut quod tendant, Joan. 5, 8. Inquit ea quae Spiritus S. per ejusmodi genitus impetrare nos facit, sepè sunt longè diversa ab his que nos petere intendimus, siue impetramus, quod oportet, et nobis utile, etiam si ipsi ignari petamus aliquando contraria. Vide *Toletum*, Com. in Epist. ad Rom.

31. Quæres VII : « Quomodo illud (ad Rom. 10, 11) : *Omnis qui credit in illum, non confundetur, intelligendus?* Numquid demones confunduntur, et etiam si ipsi quoque (Jacob 2, 19) credant et contremiscant? — Resp. : In citato loco ad Rom. 10, 11, eum Paulus ait : *Omnis qui credit (subaudi, et qui ore confutetur Christum, quicunque eidem obedit), is non confundetur. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, ait Apostolus ibidem v. 10 immediate precedente. Non ergo fides sterilis, sed conjuncta cum professione fidei unum verbali, tum reali (et consequenter cum bonis operibus), in adultis necessario requiritur ad justitiam et salutem. Talem autem fidem vivant non habent demones. Vide *Tirinus*, Comment. in hanc Epist.

32. Quæres VIII : « Quomodo illud (ad Rom. 12, 19) : *Non vosmetipos defendentes, charissimi, sed date locum ira, firmate, conveniat cum alio Pauli dicto (2 Timoth. 4, 10), ubi Apostolus ait sed defendisse se ipsum.* — Resp. : Ubi vulgata nostra habet : *Non vosmetipos defendentes, in graco est εὐτελεῖτε;* id est, vindicantes, ut etiam textus syrus habet, dicens : *Ne ultiscamini vosmetipos, dilecti, sed date locum ira.* Nam olim defendere idem erat, quod ueluti seu vindicare, ut recte nota Gellius, lib. 1, cap. 9, et alii; sensus itaque primi textus est : *Nolite sumere vindictam, sed cedite irato, neque reponante ira illius contra iurgando vel reperciendo, aut alia ratione ulciscendo.* In altero vero texu Paulus ad Timotheum loquitur de iusta et licita defensione, sine spiritu vindictæ.

33. Quæres IX : « Quomodo illud (ad Rom. 12, 20) : *Carbone ignis congeres super caput (subintellige, inimici tui), concordet cum illo (Ecclesiasticus 8,*

CAPUT II.

De Epistola B. Pauli primâ et secundâ ad Corinthios.

Apostolus primâ ad Corinthios Epistolâ, horum contentiones compont; concordiam commendat et humiliat, abusus quosdam eorum arguens et corrigens, respondetque ipsorum quasitis.

Secundâ vero ad eosdem Epistolâ, exponit causas, cur iterat ad ipsos scribat, quas tres fuisse S. Chrysostomus observat. Prima, quod variis adversitatibus retardatus, ad ipsos in personâ inviseri non possit, ut proposuerat. Secunda, ne solatio desisteret, quos prius salutari tristitia perculerat. Tertia, ut se et ministerium suum tueretur contra criminales pseudoapostolos, qui Paulum variis dictioris lassivière.

33. Quæres I : « Quomodo illud (1 Cor. 4, 17) : *Pauli dicentis : Non misit me Christus baptizare, cum verbis Christi (Math. ult. v. 19) ad Apostolos dicentes : Docet omnes gentes baptizantes eos, etc., concordet?* — Resp. cum Cornelio à Lap., Calmet et alii, ac dico, sensum primi textus esse : *Non misit me Christus baptizare, tanquam ex officio meo primario.* Nam primarium apostolatus seu legationis maxime munus est predicare. Ex hoc autem non sequitur quod Paulus non haberit et exerceret etiam

officium baptizandi, sed tantum quid administratio baptismi et aliorum sacramentorum parochis committi solitorum non fuerit ejus officium primarium, nec illam Paulus pro tali habuerit.

56. Quæres II : « Quomodo illud Pauli effatum (1 Cor. 5, 8) : *Qui plantat et qui rigat, unum sunt, concordet cum alio ejusdem effato (ibid., v. 6) : Ego et plantavi, Apollo rigavi.* An Paulus et Apollo sunt unus aut unum? » — Resp. : Nulla hic est contradictione. Nam sensus est : *Ego plantavi, h. e., ego primus Corinthi semina jeci, primus evangelizavi, Apollo rigavit;* quia deinceps supervenientes Apollo proxevit. Sed tam illi qui plantat, quam illi qui rigat, unum sunt, officio scilicet et ministerio, h. e., quia omnes sunt ministri Christi, prout exponit S. Thomas, atque passim. Licit enim qui plantat et qui rigat, in se diversi sint, omnes tamen unum idemque officium obueniunt, unumque sunt in Christo, qui edit schismata, amat unionem; ergo unus praet aliis, puta Paulus praet Apollone non est contempnendus aut extollendus. Ita Cornelius à Lap. attingit.

57. Quæres III : « Quomodo illud Pauli effatum (1 Cor. 7, 4) : *Bonum est homini mulierem non tangere, cum illis Dei verbis (Genes. 2, 18) : Non est bonum hominem esse solum, consentiat?* » — Resp. : Negue hic est realis antilogia, seu contradictione. Nam S. Paulus cit. loc. matrimonium non simpliciter improbat (mox enim v. 2 addit : *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat*), sed tantum vult, per se loquendo, collatibutum ab homine particulariter preferendum matrimonio, propter plurima incommoda et pericula que sunt in statu conjugali, quamvis sepè per accidens expedit ei nubere ob incontinentem periculum. Sicut autem hoc loco Paulus de rationibus communibus boni publici, propagationis generis humani et similibus ob quas optabile ac necessarium est matrimonium. Quare nulla est antilogia seu contradictione inter effatum Pauli, et citatum textum ex libro Genesis. Deus enim in Genesi loquitur de bono speciei humani, Paulus de bono individui; Deus tempore mundi adhuc hominibus vacui, Paulus pleni; Deus potissimum de bono temporalis, Paulus de bona vita spiritualis. In hac enim hominum est homini mulierem non tangere, saltem per se loquendo, si nempo Deus homini vim tribuit continentiam servandi; aliquoquin, ut Paulus ait, propter fornicationem periculum uxorem ducat.

58. Quæres IV : « Quomodo verba illi Pauli (1 Cor. 7, 8) : *Nuptiis et viduis dicuntis: Bonum est illis, et sic perirent, sicut et ego, quibus clare indicat se fuisse in nuptiis, concilianda sunt cum aliis ejusdem verbis (1 Cor. 3, 5), ubi ait : Nupcid non habemus potestatem, mulierem sororem circumducendi?* Quibus verbi videatur immure, se habuisse mulierem uxorem. » — Resp. : Nego suppositum, quod hæc ultima Pauli verba significent, eum fuisse nuptum, seu habuisse uxorem. Non enim ait se habere potestatem, mulierem uxorem circumducendi, sed mulierem sororem. Atqui mulier soror non signifi-

cat mulierem uxorem, sed matronam aliquam christianam, quæ Paulo ex suis facultatibus necessaria subministrare, sicut tales matronas circumducent et ceteri Apostoli, quin et ipse Apostolorum princeps Cephas seu Petrus: inquit ipse Christus, cui ministrabant omnia necessaria mulieres de facultatibus suis, Lue. 8, 5. Innuupt ergo paulus.

Dices : Clemens Alex. lib. 5 Strom. et S. Ignatius M. Epist. ad Philadelph., asservat Paulum fuisse uxoratum, inquit Ambrosius Catharinus, Comment. in Epist. ad Philipp. 4, 2, refert, in Revelationibus S. Brigittæ haberit, Apostolum hunc fuisse conjugatum; ergo. — Resp. : Ex his omnibus nondum evincitur S. Paulum fuisse uxoratum. Nam Epistola Ignati M ad Philadelph. a posterioribus gracieis clericis nomina Pauli clam insertum est, ut benè nota Baronius ad ann. Christ. 57. In exemplaribus enim Vaticanicis, Sforzianis, et aliis antiquioribus, nomen Pauli non reperitur. Clemens Alex. quidem ita sensit, ab aliis ceperit. Sed quid unus Clemens ad tot alios antiquos Patres, qui id absoluè negarunt? Et cur dissimilatores, Clementem disertè addere, Paulum etsi haberetur uxorem, tamen post conversionem non amplius habuisse ut uxorem? Ceterum, dum Ambrosius Catharinus affirmit, in revelationibus S. Brigittæ haberit, Paulum fuisse conjugatum, errat; nam ibi, lib. 2, c. 7, prorsus contrarium assertor. Denique, quanvis fatente Bellarmino non sit omnino certum, quia ex Apostolis uxrem haberunt, qui non, tamen prater Petrum cuius socrum in Evangelio legimus, nullum alium Apostolum fuisse conjugatum, Petrum quoque post vocacionem ad sequelam Christi nunquam amplius usum uxori, docent expressè Tertullianus et Hieronymus, à Bellarmino lib. 4 de Clericis citati. Qui plura tum de celibatu Pauli, tum aliorum Apostolorum scire cupit, legat Cornelius à Lap. Tirimini, aliquos interpres, item Pererium, Baronium, loc. cit.; ac denique Revelationes S. Brigittæ, loco citato, cum adjecta notâ 2 Gonzalvi Duranti.

Scholion. Etiam si aliquis cum Catharinæ assereret Paulum fuisse conjugatum, nella tamen reali antilogia ex textibus (1 Cor. 7, 8, et 1 Cor. 9, 5) supra allatis sequeretur. Etsi enim uxorem habuisse, tamen potuisset esse continens, quod ipse Catharinus, Comment. in 1 Cor. 9, 5, expressit ait his verbis : *Vocat autem (Apostolus) sororem, qua erat uxor (sua), quia jam ut sorore, non ut conjugie utebatur.* Item repetit et inculcat Comment. in Epist. ad Philipp. 4, 5.

59. Quæres V : « Quomodo illud (1 Cor. 10, 2) Pauli dicentes : *Omnes (Israelite) in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, concordet cum illo (Exod. 14, 22) : Ingressi sunt filii Israel per medium sicci mari?* Quomodo hi baptizati sunt, si sicci transierunt vadum? — R. : Apostolus hoc loco non vult, Israelitas respes fuisse baptizatos, aut aqua maris ablutos, sed solum eos fuisse baptizatos spiritualiter et typicè; in quantum transcendo per mare divisum, typicè; gessere baptismi nostri. Sensus itaque est : *Omnes Israelites in Moyse*, id est, duce Moyse, et in

confirmationem doctrine Mosaice baptizati sunt typicè, idque *in nube*, i. e., sub ducatu et protectione nubis praecuntis, et *in mari*, quia sequi nubem, et inire mare Rubrum, quod *Ægyptos* demersit, figura erat futuri baptismatis Christi, quo hostes nostri, i. e., peccata demerguntur, et nos coelestiore gratiae Spiritus S. obumbramus, et sanguine Christi rubricamur, siquo à servitate diaboli transitus in regnum Christi. Ita Anselmus, Chrisostomus, Theophylactus, aliqui.

40. Quæres VI : « Quomodo intelligendum illud (1 Cor. 11, 14) : *Vir quidem si comam nuriat, ignorans est illi;* cùm tamen Samson (Judec. 16, 17), et omnes Nazarei (Num. 6, 5), comam landabiliter mutrivenint? » Resp. : Nutrire comam vanitatis causâ, aut absque rationabili causâ (de quo ibi Paulus loquitur), probossum est viro; non verò si fiat ex pietate et religione, ut apud Nazareos.

43. Quæres X : « Quomodo illud Pauli (1 Cor. 15, 7) : *Charitas omnia credit, conveniat cum verbis (Ecli. 19, 4) : Qui cito credit, levis est corde?* » Resp. : Apostolus illo capitulo de officiis charitatis erga proximum, ac inter alia dicit : *Charitas omnia credit, hoc est, facile proximo assentitur, ubi sine peccato assentire potest, non repugnat, non contendit aut contradicit, non est suspicax, omnia meliora de proximo credit, et sibi persuadet.* Ecclesiasticus vero vult dicere : *Qui credit qualibet ciuiliter sine justâ causa et auctoritate assentient, perseruent proximo detrahenti, levis est corde.* Vide Cornelium à Lap. aliis, Comment. in Ecli.

41. Quæres VII : « Quomodo illud Pauli (1 Cor. 10) : *Omne quod vobis apponitur (etsi idolis immolatum et fuerit), manducate, concordet cum illa Apostolorum cœlege (Actor. 15, 19) latè : Vism et Spiritus S. et nobis... ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum?* »

Resp. : Nulla hic est contradictione inter effatum D. Pauli, et præceptum illud apostolicum, Actor. cap. 15. Hoc enim præceptum non erat universale, neque extendebat se ad Corinthios aut omnes Christianos, sed ad solos Antiochenos et eorum vicinos, Act 15, 25, idque causâ concordia Iudeorum (qui Antiochies plurimi erant, et idoli ac idolothyta exacerbabantur) cum gentilibus. Fataendum tamen, quid postea itam aliae gentes ab Antiochia remotissime illud præceptum apostolicum amplexi sunt, ob reverentiam Apóstolorum. Hec et plura alia perquam crudite observat Cornelius à Lap., Comment. in 1 Cor., ubi etiam expressè assertit, et cum S. Thomâ, 1-2, q. 105, a. 4, ad 5, ostendit idolothyta comedere per se non fuisse peccatum, simulque per exempla declarat, in quibus circumstantia sit aut fuerit peccaminosa illa comedere.

41. Quæres VIII : « Quomodo illud (1 Cor. 10, 55) : *Per omnia omnibus placeo, concordet cum effato Pauli (ad Galat. 1, 10) : Si adhuc hominibus placere, Christi servus non essem?* Quomodo hec duo sine contradictione explicantur? » Resp. : Nulla hic est realis contradictione, sed duxit apparent. Nam studium placidi hominibus tunc tantum vitiosum seu Christi servum dedecet, est, quando quis ita homi-

(1) Isa. 28, 16. Psalm. 117, 22. Matth. 21, 4, et in aliis Scripturæ locis.

num favorem et gloriam capiat, ut paratus sit Dei legem violare, ne displiceat hominibus, atque hoc sensu loquitur Apostolus loc. cit. ad Galatas. Qui verò hominibus placere studet hoc modo et fine, ut eos ad Deum Deique culum trahat, non tam hominibus, quam Deo placere studet. Et hoc sensu Paulus loquitur ad Corinthios cit. loc., unde post illa verba : *Per omnia omnibus placeo, immediate addit : Non querens, quod mihi utiliter est, sed quod multis, ut sati fieri.*

42. Quæres IX : « Quomodo intelligendum illud (1 Cor. 11, 14) : *Vir quidem si comam nuriat, ignorans est illi;* cùm tamen Samson (Judec. 16, 17), et omnes Nazarei (Num. 6, 5), comam landabiliter mutrivenint? » Resp. : Nutrire comam vanitatis causâ, aut absque rationabili causâ (de quo ibi Paulus loquitur), probossum est viro; non verò si fiat ex pietate et religione, ut apud Nazareos.

43. Quæres X : « Quomodo illud Pauli (1 Cor. 15, 7) : *Charitas omnia credit, conveniat cum verbis (Ecli. 19, 4) : Qui cito credit, levis est corde?* » Resp. : Apostolus illo capitulo agit de officiis charitatis erga proximum, ac inter alia dicit : *Charitas omnia credit, hoc est, facile proximo assentitur, ubi sine peccato assentire potest, non repugnat, non contendit aut contradicit, non est suspicax, omnia meliora de proximo credit, et sibi persuadet.* Ecclesiasticus vero vult dicere : *Qui credit qualibet ciuiliter sine justâ causa et auctoritate assentient, perseruent proximo detrahenti, levis est corde.* Vide Cornelium à Lap., aliis, Comment. in Ecli.

44. Quæres XI : « Quomodo illud (1 Cor. 14, 51) : *Potesit enim omnes per singulos prophetae, concordet cum verbis (1 Cor. 12, 20) : Numquid omnes Prophetae? numquid omnes Doctores?* » Resp. : Sensus prioris textus est : *Potesit omnes, quotquot propheticæ donum habefis, per singulos prophetae, id est, sigillatim, ordine quisque suo, quem jam prescripsi.* Non verò Paulus ait, quid omnes fideles habent propheticæ donum, ut patet consideranti totum contextum illius prioris loci.

45. Quæres XII : « Quomodo intelligenda sint illa verba (1 Cor. 13, 20) : *Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitus dormientium, hoc est, prius resurgentium; cùm tamen jam in morte Christi ante hujus resurrectionem (Math. 27, 52) : Mūnūmenta aperta sint, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerint?* » Resp. : Qui juxta Mattheum loc. cit. surrexerunt, non illi precisi die, quia Christus in cruce mortuus est, sed primus die tertiam cum Christo, inde post Christum (saltem posterioriter natura, licet non temporis), ad vitam immortalem resurrexerunt, prout colliguntur ex vers. 55 immediatè sequenti : *Et exentes de monumentis post (non ante) resurrectionem ejus (Christi), venerunt in sanctam civitatem et apparuerunt multis.* Igitur horum sanctorum corpora non fuerunt ad vitam resuscitata ante resurrectionem Christi; altis tribus diebus viva jacuerint in sepulcris, quod non est credibile. Dein sancti ipsi apparuerunt multis eum in finem, ut essent

testes resurrectionis Dominicæ. Igitur ante hanc factam non venerant in civitatem sanctam, id est, Ierusalem. Neque enim prius Dominum resurrexisse, potuerint testari. Vide hæc de re Suarez, 5 part. q. 53, a. 3, et Anton. Mayr, de primo et secundo Adventu Christi, l. 4, cap. 17, num. 684. Dixi, quod si iuxta Matthæum loc. cit. resurrexerunt, sicut posterioriter naturæ, ficer non temporis, post Christum resurrexerint; quia (ut Suarez loc. cit. ait) nulla est ratio ad fingendam inter eos temporis successiōnem. Sufficit enim ordo naturæ et causalitatæ. Christus enim resurgens fuit causa excitationis aliorum, est autem causa perfectæ, et aliqui effectus talis est, ut in instanti possit fieri; ergo simul incipit talis effectus cum sua causa. Neque hoc repugnat loco Pauli. Nam ut Christus dicatur PRIMUS seu PRIMUS RESURGENTIUM, satis est quod illius ante ipsum resurrexit, et quid ipse prius naturæ resurrexit quam ceteri, ita ut licet ejus resurrectione de facto non antecederit duratio resurrectiones aliorum; tamen se sit independentes ab illis; aliae vero ab ipsis pendent. Hucusque Suarez.

Porrò, an ii juxta Matthæum cap. 27, v. 52, resurrexerunt, deinde iterum mortui sint, alii affirmant, alii negant, quod ultimum Suarez loc. cit. probabilius esse ostendit.

Dices: Aliqui jam ante adventum Christi suscitati fôrè ad vitam (3 Reg. 17, 19; item 4 Reg. 15, 21); ergo Christus non est PRIMUS RESURGENTIUM. Resp. (Conc.) ant., neg. cons. Lict enim aliqui ante Christum suscitati resurrexerint, tamen illi surixerunt tantum ad presentem vitam mortalem, rursusque mortui sunt: Christus vero primus fuit qui resurrexit ad vitam beatam, gloriosam et immortalem. Ita Chrysostomus, Theodor., Theophyl., Ambros., Anselm., et alii passim. Hoc igitur sensu Christus, 1 Cor. 15, 20, dicitur PRIMUS DORMIENTUM, et alibi, nempe Apoc. 1, 3, PRIMOGENITUS MORTUORVM, id est, ante omnes ad vitam immortalem resurgent, et quasi renascentur a mortuis. Vide Cornelius à Lap. et Suarez loc. cit.

45. Queres XIII.: Qualis sit illa Pauli argumentatio (1 Cor. 15, 20): Alioquin quid facient, qui baptizant pro mortuis si omnino mortui non resurgent? Et quid hoc loco intelligatur per baptismum pro mortuis? Resp.: Nemo vero doctus et eruditus hanc Pauli argumentationem mirabitur, aut quid baptismus pro mortuis fecerit, ignorabit, si in Scriptis PP. ritè sit versus. Nam S. Chrysostomus in 1 Cor. hom. 40, tradit, cùm apud Marciionitas è catechumenis aliquis mortuus esset, inculcavimus aliis sub fœrari lecto oculuisse, tum ad mortuorum accidentes interrogasse, num vellet ingredi baptismate; quo non respondente, is, qui sub lecto erat, baptismum se admodum cupere respondebat, quare illum actione theatro potius quam sanctissimo mysterio digna, mortui loco baptizabant. Similiter Epiphanius, heres, 28, testatur, Marciionitas tradidisse baptizandos esse nomine eorum, qui illo decesserant; illos vero habuisse pre oculis Apostolum, cum dogma de resurrectione in priori ad Corinthios stabiliret.

(1) Vide Chrysostomum, Theophylactum; vide etiam Bas. Pomii Quest. expedit. in primo vol. Curs. Compl. Script. Sacr.

Neque dicas: Tali modo Paulus mores et superstitionem Marciionitarum approbabat. Resp.: Nego illum. Neque enim illud putandum est, mores illorum et superstitionem probasse Apostolum; sufficiebat enim ad suum intentum (scilicet ad futura resurrectionis mortuorum dogma adstruendum), si non dēcesse tunc demonstraret, qui se pro mortuis baptizandos esse, censerent. Ita enim fibat, ut illos stringeret Apostolis argumento, quod vocant, ad hominem, sic argumentando: Quid facient, qui baptizantur pro mortuis? Quomodo morem illorum suum defendent, quia causatione id à se præstium excusabunt, si nulla est mortuorum resurrectio? Vide Calmeti Dictionarium Biblicum, verbo Baptismus. Item ejusdem auctoris dissertationem de Baptismo pro mortuis Epistolæ S. Pauli prefixam. Ceterum varias alias expositiones hujus textus: Quia facient, qui baptizantur pro mortuis? recenset Cornelius à Lap. in hunc locum.

47. Queres XIV.: Quomodo intelligendum illud (1 Cor. 15, 31): Omnes resurgent, sed non omnes immunitabuntur? An ergo non omnium, seu electorum seu reproborum corpora immunitabuntur in perpetuo duratur? Resp.: Mutabitur, sed non omnium ad gloriam. Nam non omnes pro animali corpore acquirunt spirituale, id est, gloriosum, de quo ibi (1) Paulus loquitur.

48. Queres XV.: Quomodo illud Pauli dictum (2 Cor. 1, 8): In Asia supra modum gravata sumus super virtutem, ita ut taderet nos etiam vivere, cum aliis ejusdem verbis (1 Cor. 10, 15): Fidelis Deus qui non patiet vos tentari supra id, quod potestis, conveñiat? Resp.: Nulla hic est Pauli contradicatio. Nam proprius textus sensus est: Gravata sumus supra virtutem, hoc est, supra vires nature, non gracie; nam opere gratiae Paulus invicto animo tribulationem hanc pertulit et superavit, ut patet ex verbis immediatè subiunctis: Sed ipsi in nobis ne ipsi responsum mortis habimus ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitauit mortuos: qui de tanto periculo non eripiit et eruit; in quem speramus, quoniam et adhuc eripit. Hoc omnino consentient cum posteriori textu: Fidelis Deus, etc., qui ita habet: Fidelis Deus, qui non patiet vos tentari supra id quod potestis, sed certum etiam eum tentatione prouentum, ut possitis sustinere.

49. Queres XVI.: Quomodo illud effatum Pauli (2 Cor. 11, 4): Si (pseudo-apostolus) alius Christianus predictat, quem non predicavimus; aut alium spiritum accipit, quem non accipit; aut alium Evangelium, quod non receperisti, recte patremini; cum verbis Apostoli (ad Galat. 1, 8): Licit... angelus de celo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizamus vobis, anathema sit, concordet? Resp.: Neque in his Paulus sibi contradicit. Nam in utroquo textu Apostolus vult Corinthios docere, falsum omnino esse, quod pseudo-apostoli meliorem Christum, aut melius Evan-

gelium predicent, quām ipse prædicasset. Unde graci Patres à Calmeto citati, primum ex aliatis textibus ita explicant: Si novi isti doctores vobis nuntiarent alium Christianum sive Messiam, quem nuntiari oportere, nosque minime nuntiadessimus, aut aliam doctrinam prædicarent, quia ego non prædicavi, aut si alia excellenter dona Spiritus S. que per me non acceptem, acciperemis à pseudo-apostoli istis, recte PATEREMINI, id est, merito fratris tales concionatores, merito illos audiretis. At nihil tale affere possunt hujusmodi pseudo-apostoli. Si autem tale nihil afferant, cum illos auditis? Alii pariter à Calmeto citati verba illius primi textis. Recte patremini, ironice explicant, ita ut sensus sit: Si quis alium Christianum prædicat, quām eum nos predicavimus, etc., ut reprobri simus; cum illo altero Pauli effato (1 Cor. 9, 27): Castigo corpus meum, ne forte, cum alius prædicat, ipsi reprobus officiar, concordet? Nonne in his duebus effatis Paulus vult fieri reprobus et non reprobus? Resp.: Vult et non vult, sed sub diverso sensu. Nam in priore textu vox reprobus non sumitur prout accipitur in textu altero, id est, prout opponitur prædestinatio, sed prout opponitur probato, spectato, honoratio. Totus enim versus septimum ita habet: Oramus autem Deum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probaticepparemus, sed ut vos, quod bonum est, faciatis; nos autem, ut reprobi simus; hoc est, oramus, ut noli a vobis fiat, nec ambimus apparere probati, insignes, spectabiles, ostendendo nostram, quam habemus, probatorem et auctoritatem in puniendo illos qui inter nos delinqunt; unum curamus, ut vos, quod bonum est, faciatis; nos autem, ut reprobi simus; id est, rejecti, ignobiles, et velut potestate puniendi et vindicandi careentes reputemur, cum eam ostendere non possimus in vos, si subsequentes sitis, et quod bonum est, faciatis, quod unicè optamus. Ita Cornelius à Lap. cum Theophylacto, Anselmo et alii.

CAPUT III.

De Epistolis B. Pauli ad Galatas, ad Ephesios, ad Philipenses, ad Colossenses et ad Thessalonicenses.

Epistola ad Galatas apologia est, quā S. Paulus contra pseudo-apostolos, qui ipsius ministerium in invidiis trahebant, cō quod legis Moses ceremonias repudiaret, ostendit, legalium necessitatem jam nullam esse. In fine Epistoli ad Galatas ad curam bonorum operum extimulat.

In Epistoli ad Ephesios, S. Paulus Ephesios in fide munit contra illos, qui vitam eternam sola legi naturae observatione oblinieri posse dicebant; præterea variis hominum status sanctissimis morum regulis informat.

In Epistola ad Philipenses, Apostolus Philipenses laudat ob perseverantiam in fide, constantiam in persecutionibus, et contemptum pseudo-apostolorum, abdorans eos ad omnem virtutem, mutuam dilectionem et Dei timorem.

In Epistola ad Colossenses, declarat Paulus gaudium sumum ob susceptam à Colossensis Christi fidem, eosque horitur, ut sibi caveant à superstitionibus circa discrimen ciborum, et dierum, ac falsum cultum

lum empyreum. Veteres enim Hebrei, quibuscum hoc loco Paulus loquitur, tres tantum colos dari iudicabant, nimis atmospheram aeris, in quā volant aves, et pendunt nubes et vapores, quæ est colum primum. Alterum colum sublimius, quod planetas et sidera continet, et est colum secundum. Tertium tandem colum omnium sublimissimum seu empyreum, est sedes summi Numinis, ac beatorum, quod raptus Apostolus ineffabilia et arcana verba audiuit. Primum illud in Scripturis colum simpliciter appellatur, alterum firmamentum, tertium colum celorum.

52. Queres XIX.: Quomodo illud (2 Cor. 15, 7): «Oramus... ut vos, quod bonum est, faciatis; nos autem, ut reprobi simus; cum illo altero Pauli effato (1 Cor. 9, 27): Castigo corpus meum, ne forte, cum alius prædicat, ipsi reprobus officiar, concordet? Nonne in his duebus effatis Paulus vult fieri reprobus et non reprobus?» Resp.: Vult et non vult, sed sub diverso sensu. Nam in priore textu vox reprobus non sumitur prout accipitur in textu altero, id est, prout opponitur prædestinatio, sed prout opponitur probato, spectato, honoratio. Totus enim versus septimus ita habet: Oramus autem Deum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probaticepparemus, sed ut vos, quod bonum est, faciatis; nos autem, ut reprobi simus; hoc est, oramus, ut noli a vobis fiat, nec ambimus apparere probati, insignes, spectabiles, ostendendo nostram, quam habemus, probatorem et auctoritatem in puniendo illos qui inter nos delinqunt; unum curamus, ut vos, quod bonum est, faciatis; nos autem, ut reprobi simus; id est, rejecti, ignobiles, et velut potestate puniendi et vindicandi careentes reputemur, cum eam ostendere non possimus in vos, si subsequentes sitis, et quod bonum est, faciatis, quod unicè optamus. Ita Cornelius à Lap. cum Theophylacto, Anselmo et alii.

Aengiorum, sed in fide constantes maneat; quem in finem potiores Christiane vite regulas illis suppediat.

In prima parte Epistole ad Thessalonicenses, Apóstolos Thessalonicensibus gratulatur de suscepit feli-citer fide, et inter plures persecutiones fortiter cusi-tidit; parte autem secundā ejusdem quorundam particularium flagitia perstringit, quos ad amulanda virtutum studia adhortatur. Epistolam II ad Thessalonicenses pariter Paulus à commendatione Thessalonicensium incepit; dein exponit secundum Christi adiuvatum, et in exhortatione ad virtutis studium desinit.

55. Queres III : « Quomodo inter se concordent ha-du narrations, dicit Paulus (ad Galat. 1, 17) ut se statim post conversionem suam non venire Jerusalym, sed abire in Arabiam; cum tamen (Actor. 9, 26) nar-retur, quomodo Paulus post conversionem suam Da-masco fugiens, venerit Jerusalym? Resp. : Ad appa-recentem hanc antilogiam sive contradictionem Sciri-pture dilucidandam duplex potest dari responsio. Prima est S. Hieronymi et Lorini dicentium, Paulum mox à conversione sui venisse Jerusalym, necessitate fuge compulsum, non autem ut Petrum videbat, cum eoque Evangelium ferret; hoc enim tantum locutus est Galatas negatur, dicitur: Neque veni Hierosalym ad antecessores meos Apostolos; sed abire in Arabiam. Alter responderet Baronius, et ait, Actor. 9, 26, non dici, Paulum statim à conversione sui venisse Jerusalym, sed sensum esse, quod eō venerit post longius tempus: puta post triacimum, partim in Arabiā, partim Damasci exactum; cum scilicet eo ve-nit videre Petrum, ut ad Galat. 1, 18, Paulus ait his verbis: Deinde annos tres veni Jerusalym videri Petrum. Tacuit autem S. Lucas, Actor. 9, 26, profectione Pauli in Arabiam, quia in eā nihil memorabile accidat, inquit Cornelius à Lap., Comment. in hanc Epist.

Ceterum, teste eodem celeberrimo interprete, ibid., utraque responsio modo data, probabilis est, adeoque ex narrationibus Scripture supra recensitis nulla realis contradictione evinci potest.

54. Queres IV : « Quomodo illius effati à Paulo (ad Galat. 2, 7) prolati Creditum est mihi Evangelium preputii, sicut Petro circumcisio, l. e. : Ego a Deo destinatus sum ad predicandum Evangelium gentilium, sicut Petrus Judeis; quomodo, inquies, e hijs effati veritas salverit, cum tamen ex Actor. cap. 10, constet, Petrum etiam gentilium, et ex Actor. cap. 15, Paulum etiam Iudeis evangelizisse? » Resp. cum S. Hieronymo, et dico: Initio Ecclesie, cum Judei a gentilibus adhuc validē albor-erent (ut patet cap. 2 ad Galat. v. 12), Petrus et Paulus partiti sunt operas suas, ita ut Paulus, Judeis ex-sus, primò ac praecepit gentilibus predicare, Petrus Judeis. Hoc tamen non est ita intelligendum, ac si S. Petrus Judeis tantum, et S. Paulus gentilibus tan-tum predicassem; sed, ut S. Hieronymus ait, in com-mune hoe habebant proppositi huius Apostoli, ut Christo ex cunctis gentibus Ecclesiam congregarent; et quamvis uterque ejus presertim populi querebat conversio-

nem, cuius convertendi provinciam Spiritus S. illi specialiter crediderat, aliorum tamen salutem non negligebat.

55. Queres III : « Quomodo verificetur illud (ad Galat. 4, 25) : Sina mons est in Arabia, qui con-jetus est ei que nunc est Jerusalem; cum tamen mons Sina et Jerusalem non conjugantur, sed multū mil-liaribus dissident? » Resp. : Haec Pauli verba juxta graves interpres non significant montis Sina cum Hierosolymæ conjunctionem quoad locum, sed quoad similitudinem. Vult minime Apostolus dicere: Sicut in monte Sina, ita et Hierosolymæ tanquam sede precipua Iudeorum traditur lex vetus servilis, utroque generatur filii non liberi, sed servi veteris legis, non spirituales, sed carnales. Ita Theophil., D. Thomas, Vatablus, Menochius, aliqui interpres, ac patet ex ipso contextu, qui ita sonat: « Quia sunt per allegoriā dicta. Hec enim sunt duo Testamenta. Unum quidem in monte Sina in servitum generans, que est Agar; Sina enim mons est in Arabia, qui con-junctus est ei, que nunc est Jerusalem, et ser-vi cum filiis suis. Illa autem, que sursum est Jerusa-lem, liberis est, que est mater nostra. »

56. Queres IV : « Quomodo illud (ad Galat. 6, 2) : Alter alterius onera portare, concordet cum illo (ibid., v. 5) : Umquam suum portabit? » Resp. : Nulla hic est contradicatio. Nam loco priore Apostolus loquitur de hoc seculo, in quo alter alterius suis con-silia et precibus adjuvet; posteriori autem loco de seculo futuro, in quo quisque operum suorum onus, id est, meritis operum peccata vel præmis feret. Vide Calmetum, Comment. in hunc loc.

57. Queres V : « Quomodo illud (ad Ephes. 5, 18) : Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, concurrunt cum verbis (Jud. 9, 15) : « Vinum... letificat Deum et homines? » Resp. : Quamvis vinum immodi-um sumptum, seu si eo quis inebriatur, soleat excitare motus luxuriae, tamen de se est creatura bona letificans Deum, quia in libaminiis V. T. et in sacrificio missis N. T. adhiberi solita; et homines, quia in corde ho-minis latitanti excitat.

58. Queres VI : « Quomodo intelligendum illud (ad Ephes. 5, 25, 26 et 27) : Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro eis, ut iliam sanctificaret... ut exhiberet ipsa sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam.... sed ut sit sancta et immacu-lata. Quomodo Ecclesia dici potest sancta et imma-culata, cum certum sit, quod in eā multi sint injusti, et maculati, imo reprobi? » Resp. : Si allatus textus de Ecclesia triumphantē intelligatur (prout S. Augustinus, lib. 2 Retract. c. 18, cum intelligent), tunc absolute verum est, quod sit sim macula et ruga; si verò de militante, etiam hæc est sancta, spectando doctrinam, sacramenta, leges, et nobiliora ejus membra, puta justos, qui, licet peccatis venialibus non omnino ca-reant, ornati tamen sunt gratia sanctificante.

Corollarium. Quamvis in Ecclesiā militique mul-ti sint injusti seu peccatores aut etiam reprobi, tamen à parte sua nobiliore rectè vocatur sancta; 4^a quia ca-

par Ecclesia Christus, et præcipua ejus membra (puta iusti) sancta sunt. Sic dicitur, ex gr. de Londino, quod sit dives, scilicet propter mercatores et alios, qui in eā urbe sunt divites, cum aliqui non pauci in eā sint pauperes. 2^a Ecclesia militans dicitur sancta, quia sancta habet sacramenta, sanctam doctrinam, sanctas leges; et Christus, quantum est ex parte sua, eam sanctificavit, et copiosa sanctitatis media ei dedit.

59. Queres VII : « Quomodo effatum Pauli (ad Philip. 2, 12) : Cum metu et tremore vestram salutem operamini, cum effato Joannis (1 Joan. 4, 18) : Ti-mor non est in charitate; sed perfecta charitas foras miti timorem, concordet? » Resp. : Optime hi duo textus discordant, utpote de diverso timore loquentes. Nam primi textus sensus est: Cum metu reverentiali, et timore offendendi Deum, vestram salutem operamini. Sensus alterius: Timor anxius et scrupulosus, qui tristem reddit hominem et pusillanimem, aut ita servilis, ut quis non tam culpam, quam penam metuat, quique proī timor ex amore proprio oritur, non stat cum charitate perfecta.

60. Queres VIII : « Quomodo intelligendum illud (ad Coloss. 1, 24) : Adimpleo ea quae desunt passio-nem Christi. An igitur passio Christi non fuit plena, et si sufficiens? » Resp. : Fuit in se quidem plenissima, et mille mundi redimendis sufficiens; sed ei tamen aliiquid deest in nobis tanquam in suis membris mysticis, nempē communicatio et participatio passionis a meritorum Christi; ut scilicet Christus non tantum in se, sed etiam in suis membris, id est, Apostoli illius fidelicibus, similia patiatur, hæcque passione propagetur et perficiatur corpus ejus, quod est Eccle-sia. Deus enim ab aeterno decrevit, ut Christus non tantum in se, sed etiam in suo corpore et membris, puta in Ecclesia et fidelicibus patetur, et passione corundem hoc ipso Ecclesia perficeretur, dum minimi fideles participantem fuit et similes Christi patiens et crucifixi. Ita hunc Scripturam locum elegan-ter explicat Cornelius à Lap. secutus doctrinam PP. Ambrosii, Augustini, Chrysost., Theophil. et aliorum.

61. Queres IX : « Quomodo illud (ad Coloss. 2, 11) : Circuncisi estis circumcisio non manufacta in expa-latione corporis carnis, sed in circumcisione Christi, intelligendum sit, cum tamen oppositum sit certum, videlicet quod Christi circumcisio fuerit manufacta, seu secundum carnem? » Resp. : Equidem Christus circumcisus est secundum carnem; sed Paulus loc. cit. non loquitur de hac circumcisione Christi, sed de illa quæ Christus a nobis exigit, nempē spirituali circumcisio ac refectione pravorum habituum et af-fectuum, prout ex contextu colligitur.

62. Queres X : « An ex illis Pauli verbis (1 Thes-sal. 4, 16) : Nos qui vivimus, qui relinquierim, si mul rapiemus in nubibus obviā Christo, non sequar-etur, non omnes aut extremum generale judicium moritores; cum tamen idem Apostolus (ad Hebr. 9, 27) expressè dicat: Statutum est hominibus semel mori? » Resp. : In hæc re, et ad solvendam hanc questionem interpres afferunt duas diversas sen-

tencias; prout Suarez, in 5 p. D. Thomæ, tom. 2, disput. 50, sect. 2, rectè recenset. Prior sententia est plororumque presertim ex Latinis docentium, eos, qui usque ad extremam judicij diem, inter vivos fuerint, omnes ad breve tempus morituros, et statim iterum ad vitam resuscitandos, ita ut ipsorum mors instar levii somni et brevissimi futura sit, longè di-versa à vulgaris morte, que in horribus aique corruptionis statum nos redigit. Juxta hanc priori sententia omnes Ade posteri sine exceptione aliquandò morientur. Altera sententia PP., præcipue Græcorum, est, illos homines justos, qui tum temporis vixerint, neque morituros neque resuscitandos; sed solidū immutandos, seu transformandos non gustata morte, corumque corpora, que ex semet corruptioni et mori-entis obnoxia, ab eisdem præservanda, scilicet illos repente immortalitate induendos, et ad gloriosum statum reddituros. Cæterum, teste Suarez, loc. cit., neutram ex predictis dubiis sententiis hactenus Ecclesia definitiv. Modestius ergo, ut Suarez ait, loquuntur, qui ab omni censurâ abstinentesse, primaria sententia probabilitatem, ac simpliciter veram arbitratur esse. Certè S. Augustinus, qui prius l. 2 de Peccat. merit. c. 51, alteram Græcorum sententiam sequeratur, postea re melius discussa, eam retractavit, et primum Latinorum sententiam fusè stabilivit.

Qui autem oppositum Græcorum sententiam amplexi sunt, per consequentiam doctrinæ dicere debent, illud Scripturæ effatum: Statutum est hominibus semel mori, limitatè et cum exceptione hominum, qui deputa supra diximus, intelligendum esse; sicut Scriptura etiam aliae in locis juxta regulam S. Augustini (1) et Hieronymi, lib. 4 Quest. in Gen. quest. 17, al-sa-ge falsitate non semel tributum omnibus, quod rea-psum tantum plerisque convenit.

63. Queres XI : « Quomodo illud (2 Thessal. 2, 4) : de Antichristi dictum: Adversatur et extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, con-cordet cum illa de Antichristo predictione (Daniel. 11, 38) : Deum autem Maozini in loco suo venerabut; et Deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro et argento. Num Antichristus poterit similem se extolleare supra omne quod dicitur Deus, et tamen co-lere ac adorare idolum Maozini? » Resp. et dico cum Cornelio à Lapide, aliique interpretibus: Deus Maozini, id est, Deus fortis, de quo hic sermo est, vel denotat demonem Antichristi familiarem, quem ille privatim colet, licet ceteroquin seipsum Deum esso publico jactabit, et super omne quod dicitur Deus, sese extollat; aut ex sententiâ Theodoreti erit idolum representans Antichristum, quod iste ab omnibus adorari præcipiet.

64. Queres XII : « Quomodo illa Pauli de Anti-christo predictio (2 Thessal. 2, 8) : Quem Dominus

(1) Vide Bollandistas, seu Acta SS. tom. 34, id est, tom. 6, mensis augusti die 28 de S. Augustino, pag. 536, num. 705, ubi patebit, libros de Civitate Dei diu post librum de Peccatorum meritis et remissione ab-solutos esse.

Cesus interficit spiritu oris sui, concilianda sit cum verbis (Apoc. 19, 20), ubi dicitur bestia, id est, Antichristus cum suo pseudopropheta, virus mitendus in infernum? Quomodo Antichristus et interficitur à Christo, et tamen virus in gehennam precipitabitur? **R**esp.: Utrumque hoc fieri poterit. Praecipitabit enim Christus vel per se, vel potius per Michaelum archangelum suę sententias executorem à sublimi aere Antichristum dorsum: unde terrā delapsus vivus corpore et anima in tartara à demonibus abripetur, ac à Christo interficitur solo spiritu oris sui, id est, solo Iustu et natu suo, vel (ut Calmet ait) tantū facilitate, ut satis faturum sit, ut Dominus oris sui flatum emitat ad eundem vincendum et delendum. Sicut autem Core, Dathan, et Abiron, num. 16, 35, probabilitas in ipso desensus ad infernum fuerunt mortui, antequam ad infernum perirent, ita probabilitas in ipso desensus ad inferos occidetur Antichristus; dicitur tamen virus mitendus in infernum, quia virus so demittit et descendere incipet; sed in via, antequam pertingat ad infernum, suffocabitur et interficitur. Vide Cornelium à Lap., Comment. in Num. 16, 35, aut alios interpres in hunc locum.

CAPUT IV.

De Epistolis B. Pauli ad Timotheum, ad Titum et ad Philemonem

duas Epistolas ad Timotheum à D. Paulo scriptas habemus. In Epistola I ad Timotheum, Apostolus hunc suum discipulum instituit circa munus episcopi. In Epistola II ad Timotheum, Apostolus idem fieri argumentum urget, quod in Epist. I ad eundem et in Epistola ad Titum. In Epistola ad Titum, D. Paulus hunc monet, quales esse debeant, quibus divini ministerii munus commissum est: quantum curi judicantes et hereticos reprehimeret, quibusque moribus reprimere debeant. In Epistola ad Philemonem, Apostolus Philemoni commendat Onesimum servum fugitivum, furtive fors reum, ut illum iam ad Christianum conversum in gratiam rursus recipiat.

65. Quares I: Quomodo illud (1 Timoth. 1, 9): *Clex justu non est posita*, concilietur cum verbis (ad Rom. 15, 5) praeceptibus observantiam legis: *Subditu estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam?* Quomodo Iustus potest esse liber à lege, et simul obligatus lege? **R**esp.: Apostolus in primo textu non vult dicere, iustos legi non obligari, sed solum iustis legi oneri non esse, cō quod non temere peccare, sed ex charitate sponte faciant id quod lex Dei jubet. Sensus igitur horum verborum: *Lex justu non est posita*, iste est: Lex lata non est ad iustos correndos; iusti enim sponte sū se conformant legi, amore justitiae et obedientiae, non timore peccare, quam lex transgressoribus minatur; sed lata est, ut minis suis et peccatis coereat impios. Hinc ex verbis illis: *Lex justu non est posita*, male infirmari libertini, iustos non obligari legi etiam Decalogi; in lego enim sunt tria, obligare videlicet, dirigere, et

coercere sive punire. Duo priora lex exercet in omnes etiam iustos; tertium solum in iustos. Unde S. Chrysostom. in hunc locum pulchre inquit: «Iustus non est sub lege, sed supra legem.» Et Aug. Enarrat. in Psal. 1: *Iustus, ait, non est sub lege, quia in lege Domini est voluntas eius; qui enim in lege est, secundum legem agitur. Qui sub lege est, secundum legem agitur. Ille ergo liber est, iste seruus.*

66. Quares II: *Quomodo illud effatum (1 Tim. 2, v. 14): Adam non est seductus, intelligendum sit, cūm utique ab Eva seductus fuerit?* **R**esp.: et cum S. Hieronymus, lib. 4 cont. Jovian. Augustino, lib. 14 de Civ. Dei, c. 11, Ambrosio, Chrys. et alii dico: Adam propriè non est seductus, hoc est, à serpente, aliave aliquo volente decipere, deceptus. Licit enim ex inordinato conjugis amore, ei morem gesserit, hac tamen eum decipere non intendebat, sed tantum alicere ad eum sui poni. Hinc enim Adam non se excusat ut ab Eva deceptum, sed tantum ut alectum ab ea, tantumque ait se comedisse, ut illi quasi socie morem gereret: *Mulier, inquit, quam dedisti mīhi sociam, dedit mīhi de ligno et comedì.* E contrario Eva propriè fuit seducta, quia à serpente volente eam decipere fuit decepta. Unde ab hoc deceptore se deceptam profiteret, dicens: *Serpens decepit me.* Adam vero non fuit à serpente deceptus; serpens enim non ausus fuit virum aggredi, sed mulierem, quam facilius decepturum sciebat.

67. Quares III: *Quomodo illud (1 Timoth. 1, 12): Docere autem mulieri non permittit, concordat cum verbis Apostoli (ad Titum, 2, 5): Ama similiter in habitu sancto, non criminaliter, non multo vino serientes, benē docentes, etc.?* Nullane inter haec duo effata Pauli contradicunt? **R**esp.: Nulla. Paulus enim solum non permittit mulieri, ut in publico, hoc est, in Ecclesiis doceat; non autem prohibet, immo horatur, ut privatim et domi sive liberis ceterisque domesticis, in iis que ad salutem pertinent, sedulò erudit. **68. Quares IV:** *Quomodo illud Pauli (1 Timoth. 4, 5): Abstinere à cibis, quos Deus creavit, doctrina est diabolorum possit cum illo Apostolo cum decreto (Acto. 15, 20): Visum est Spiritu Sanctorum ab Christum conversis, quād... ut abstineatis vos ab immolatis simulacrum et sanguine, et suffocatio et formicatione?* Quomodo haec duo concordant? **R**esp.: Optime sibi concordant. Nam in primo textu solum damnatur doctrina prohibens comedere certos cibos quasi per se malos, et à malo deo, seu principio mali procreatos, ut olim Simoniani, Saturnini, Elijaniti, Marcionite, Manichei et Encratite abstinentiam docebant ab omni carne animalium. In altero vero textu iubentur Christiani Antioccheni abstineant à certis cibis, ne Christiani iudicantes, seu ex Judaismo ad legem Christi transeunt, offendantur; non quasi cibi illi per se mali essent, sed ob alias rationes (1). Nam

(1) Vid. supra, num. 41; item Menochium in Gen. 9, 4; et in Act. 15, 20.

Judei propter antiquam consuetudinem abominabantur sanguinem et suffocatum; dein conuersio eorum, qua simulacris seu idolis fuerant immolata, poterat Judeis dare occasionem suspicandi, quod gentiles, si talis comedenter, vellet redire ad idolatriam.

69. Quares V: *Quomodo illa Pauli verba (1 Timoth. 5, 14): Volo juniores (viduas) nutrire, concordat cum his (1 Cor. 7, 7): Volo omnes sicut meipsum, nempe servare virginitatem?* **R**esp.: Apostolus non dicit contraria. Nam in primo textu junioribus videtur dumtaxat remedium incontinentie ostendit, scilicet ut nubant, cūm est in eis periculum luxurie, prout patet ex contextu, et recte advertit S. Augustinus, lib. de Bono viduitatis, c. 8, S. Ambros., S. Chrysostom. aliique. In altero vero textu celibem vitam pariter non praecipit Apostolus, sed solum suadet, nisi aliqui sint in propinquio periculi incontinentiae: *Melius est enim nubere, quām uiri, ait ibidem, v. 9.*

70. Quares VI: *Quomodo intelligendum illud Pauli (ad Titum, 1, 15): Omnia mundu mundus; coincinatis autem et infidelibus nihil est mundum?* An ergo omnia Christianorum opera sunt munda et sancta, et infidelium vero opera omnia immunda seu peccata? **R**esp.: Nec omnia Christianorum opera sunt munda, nec omnia infidelium opera sunt immunda seu peccata. Sensus enim Paulini textus est longè aliud. Loquitur nempe Apostolus ibi de delectu ciborum, quem iudicantes indecent. Deinde enim corrumque fabulis hic agi, patet ex vers. 10, 11 et 14. Nam (ut Cornelius à Lap. in hunc locum observat) iudaizantium nonnulli dicebant cibos aliquos esse natura sū immundos, ut postea eos secuti docerunt Manichei et Marcionite; alii vero censebant cibos quosdam esse immundos et Christianis vitandos, non in se, sed propter legem Moysis, Levit. cap. 21, eos vetantem. Hos refutat hoc loco Apostolus dicens: *Omnia mundu mundus*, q. d.: Christiani, qui sanguine Christi in baptismu mundati sunt, nullus cibus, nulla res, vel natura sū, vel propter legem Moysis, habenda est immunda; sed omnia eis sunt munda, ut omnibus vesci et ut sine scrupulo possint. *Coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum*, hoc est, iudaizantium et infidelibus nullus ejusmodi cibus est mundus, semperque peccant, sive comedant tales cibos quos putant prohibitos esse, sive coedem non comedant. Si enim eos manducant, peccant ex conscientia culpabiliter errore; quia putant se hāc comedente peccare, et tamen comedunt; si non manducant, peccant mente superstitionis, credentes cibos hosce esse prohibitos, cibis tales non sint. Recte S. Augustinus, l. 51 contra Faustum, cap. 4, hunc fermè in modum ait: *Infidelis si comedat, sive abstineat, non sancti vel justi comedit vel abstinet, quia prædictio opinione utrumque facit.*

71. Quares VII: *Quomodo verisimile redditur, quid Paulus Epistolam ad Philemonem ex divina inspiratione scripsit; ciuitatem hec Epistola non ad totam Ecclesiam, sed duntaxat ad privatum aliquod negotium Pauli pertinet, solamque profugi servi (nempe Onesimi) Domino suo commendationem continet?* **R**esp.:

Equidem non pauci ob rationes in hāc questione proposita olim dubitáruunt, utrum Epistola ad Philemonem sit Deo inspirante scripta, prout in praefatione ad hanc Epistolam testantur Hieronymus, Chrysostomus, et Theophylactus. Verum Patres, ut infra, illas rationes everterent, et criticis ora obstruerent, ostenderunt, fidem ab Ecclesiis huius Epistola, tanquam ab Apostolo ex Spiritus S. inspiratione exarata, semper adhibitam, ipsumque Marcionem, eam ab Epistolis Pauli nunquam exclusisse, non à libri magnitudine auctoritate creari, cūm Propheta quorundam, ex. gr., Abdie, Nahum, etc., vaticinia in veteri Testamento occurrant, spectatā brevitate suā quā scripta extant, aequalia aut parum diversa à brevitate Epistole ad Philemonem. Spiritum S. non mindis sese præstò exhibuisse Apostolo, cūm ad fidèles scribit ea quo comitatis aut gratianam erant, quām cū de sublimioribus mysteriis loqueretur; paucissimas certè Pauli Epistolas tanquam canonicas accepientes, si earum singula, quae res aliquas non ad totam Ecclesiam, sed ad Paulum peculiariter pertinentes attingerent, rejiciēbant esse; denique multa servis et dominis, vel episcopis in suis subditos aut oves utilissima, et fidibus omnibus ad sui solitum et utilitatem accommodata, in eadem ad Philemonem Epistola contineri, qualia sunt etiam vilium hominum, servorum et profugorum Christianis curam esse habendam, nulli homini, ac ne servo quidem fugitivo, adiutum ad gratiam eī vitam aeternam esse præclsum, neque de ullis, quantumvis fraudulentis et perditis salute esse desperandum, etc.

CAPUT V.

De Epistola B. Pauli ad Hebreos.

Cum Paulus hanc Epistolam ad Hebreos omnes totu dispersos, sed maximè ad Hebreos in Iudea degentes scribit, eoque propter fidem Christi à suis vehementer vexatos, in fide confirmare. *Itaque, qui non crediderant, ad Christum adducere copit, id in totâ Epistola agit, ut Christum maiorem Moyse, Evangelium praestantem lege Mosaicâ, sacerdotium Christi sacerdotium leviticum melius esse demonstraret. Deinde, ut eos ad viriliter perfervenda omnia pro Christi promissa fideliter expectanda.*

Duplicem autem controversia de hāc Epistola decidesta est, una de auctore, altera de auctoritate ejus, utrum nimis eadem Epistola canonica sit, neque Response ad hāc duo disceptationis capitula ex solutione sequentium quæstiōnem patet.

72. Quares I: *An D. Paulus Apostolus Epistola ad Hebreos auctor sit?* **R**esp. affirmativè. Antequā autem hanc sententiam, quam Ecclesia graeca et latina uno ore et consensi ampliectit, stabilam, observo, quod de auctoritate hujus Epistole nonnulli olim dubitaverint. Nam ex antiquis sectariis (ut alios taceant) Marcion, teste S. Hieronymo, Praefat. in Epist. ad Tit., Epistolam ad Hebreos neque Pauli esse, neque sa-